

Отримано: 04 вересня 2024 р.

Прорецензовано: 20 вересня 2024 р.

Прийнято до друку: 23 вересня 2024 р.

e-mail: JuliyaGorohovets@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0001-5813-881X>

e-mail: yana-vadimovna@ukr.net

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0009-0000-5922-8016>

e-mail: gaidash.o75@gmail.com

e-mail: cherepanova.alina2020@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2024-34(62)-105-111

Гороховець Ю. А., Удодова Я. В., Гайдаш Д. В., Черепанова А. А. Облік та документальне забезпечення листків непрацездатності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2024. № 34(62). С. 105–111.

УДК: 657.1:331.2(076)

JEL-класифікація: M41

Гороховець Юлія Анатоліївна,

*кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку та оподаткування
Запорізького національного університету*

Удодова Яна Вадимівна,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізького національного університету*

Гайдаш Дар'я Вадимівна,

м. Запоріжжя

Черепанова Аліна Анатоліївна,

м. Запоріжжя

ОБЛІК ТА ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛИСТКІВ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

У статті розглянуто методичку обліку та документальне оформлення листків непрацездатності в традиційній паперовій та новій електронній формах. Зосереджено увагу на процесі документування допомоги по тимчасовій непрацездатності, особливостях її розрахунку та обліку листків непрацездатності. Розглянуто способи фінансування допомоги по тимчасовій непрацездатності Пенсійним фондом України та особливості звітування. Висвітлено практичні ситуації з розрахунку та обліку лікарняних.

Ключові слова: листок непрацездатності, е-лікарняний, страховий стаж, загальні та спеціальні обмеження.

Yuliia Gorohovets,

*Candidate of Economic Sciences, senior lecturer at the Department of Accounting and Taxation,
Zaporizhzhia National University*

Yana Udodova,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,
Zaporizhzhia National University*

Dariia Haydash,

Zaporizhzhia

Alina Cherepanova,

Zaporizhzhia

ACCOUNTING AND DOCUMENTATION OF SICK LEAVES

The scientific article «Methodical Accounting of Sick Leave in Accounting» analyzes the accounting processes related to sick leave in Ukraine, focusing on both traditional paper methods and the electronic e-hospital system introduced in 2021. The primary emphasis is on the necessity for accurate registration and representation of hospital documents in accounting to ensure compliance with legal regulations and effective cost management within enterprises.

The study examines the procedures for accruing and paying temporary disability benefits by employers and the Pension Fund of Ukraine. It provides examples of accounting entries that reflect the accrual of payments based on sick leave and details the calculation of benefits according to the employee's insurance experience.

The authors highlight the significance of transitioning to e-hospitals, which presents new challenges for accountants and necessitates updates to methodological approaches in accounting. The article outlines the procedure for creating an e-hospital based on medical reports, its mandatory details, and its application within the accounting system. It also covers normative aspects, including legislative acts that regulate this process.

The introduction of electronic accounting for sick leave enhances the accuracy, transparency, and efficiency of accounting processes at enterprises, leading to reduced administrative costs and improved productivity in human resource management.

The article concludes by underscoring the importance of automating sick leave accounting processes. The adoption of electronic systems significantly increases accounting accuracy and transparency, reduces administrative costs, and enhances personnel resource management at enterprises, ensuring compliance with current legislative requirements.

Keywords: sick leave, e-hospital, insurance experience, general and special restrictions.

Постановка проблеми. В усі часи в бухгалтерському обліку важливе місце відводиться питанням, пов'язаним з оплатою праці працівників. Адже кожен працівник навчається, а потім працює задля отримання грошової винагороди за свою працю. Одним із видів є виплати, пов'язані з перебуванням застрахованих осіб на лікарняному. Особливістю цих виплат є те, що в нашій країні досить часто змінюється законодавство щодо правил розрахунків лікарняних. Деякі показники, які беруться до розрахунку, встановлюються законом про державний бюджет на відповідний рік, тобто щороку змінюються. Бухгалтер з такими виплатами має справу нерегулярно. Це може привести до помилок в розрахунку, в результаті чого застрахована особа може недоотримати грошову компенсацію за період хвороби, а підприємство сплатити штраф.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням відображення в обліку листків непрацездатності приділена увага такими науковцями, як С. Алексеева, К. Борецька, Н. Внукова, І. Копчикова, Ю. Скорнякова, В. Скуратовський та ін. Проте, основна увага приділяється переважно дослідженням з теоретичної точки зору чи питанням нормативно-правового забезпечення соціальних виплат, тоді як методичні аспекти обліку лікарняних, особливо з моменту переходу на електронні лікарняні листи (далі е-лікарняні), залишаються за межами кола наукових інтересів дослідників.

Впровадження е-лікарняних в Україні з 2021 р. стало новим викликом для бухгалтерів, що вимагає оновлення методичних підходів щодо термінів їх розрахунку. А отже, наведена тема є актуальною та потребує більш глибокого дослідження.

Мета і завдання дослідження: висвітлити методiku обліку листків непрацездатності, їх документального оформлення, алгоритму розрахунку, процесу нарахування та відображення в бухгалтерському обліку.

Виклад основного матеріалу: Лікарняні листи є важливою складовою соціального захисту працівників з боку держави, яка забезпечує їм фінансову підтримку під час тимчасової непрацездатності. В такий момент перед працівниками бухгалтерії постає велика відповідальність в правильності розрахунку лікарняного перед застрахованою особою та перед роботодавцем.

Листок непрацездатності – це документ, що підтверджує тимчасову непрацездатність застрахованої особи і є підставою для призначення та виплати їй допомоги по тимчасовій непрацездатності [5].

Зазначимо, що 2021 р. ознаменований революційною подією сучасності – переходом на електронні листки непрацездатності, а саме з 20.01.2021 р. заклади охорони здоров'я України здійснюють оформлення електронних лікарняних.

Електронний листок непрацездатності (е-лікарняний) – це документ, сформований програмними засобами електронного реєстру листків непрацездатності на основі медичного висновку про тимчасову непрацездатність працівника [2].

Медичний висновок про тимчасову непрацездатність – це документ, який формується на основі медичних записів у електронній системі охорони здоров'я. Він містить висновок лікаря про результати медичної експертизи з тимчасової втрати працездатності, підтверджуючи таким чином тимчасову непрацездатність працівника. Цей висновок є основою для створення листка непрацездатності [2].

Обов'язковими реквізитами листка непрацездатності як електронного документа є єдиний реєстраційний номер листка непрацездатності; спеціально призначений для таких цілей кваліфікований електронний підпис (електронна печатка); відомості про тимчасово непрацездатну особу та про випадок тимчасової непрацездатності.

Варто зазначити, що на сьогодні трапляються випадки оформлення паперових листів непрацездатності, їх видача регламентована п. 8 Наказу МОЗ України «Деякі питання формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність та проведення їхньої перевірки» від 01.06.2021 № 1066 (надалі Наказ № 1066). Якщо в медичному закладі відсутні паперові бланки листів непрацездатності, то п. 8¹ Наказу № 1066 дозволяється на період дії воєнного стану та протягом трьох місяців з дня його припинення або скасування за рішенням керівника закладу охорони здоров'я видача листків непрацездатності, роздрукованих на білому аркуші паперу за формою, наведеному в документі [6].

Під час засідання комісії (уповноваженого) з соціально страхування, при розгляді листів непрацездатності, береться до уваги інформація про те, як працевлаштована застрахована особа – за основним місцем роботи чи за сумісництвом, адже з 01.01.2023 р., допомога по тимчасовій непрацездатності призначається лише за одним місцем роботи: або за основним, або за сумісництвом [1].

Зазвичай, фінансування листків непрацездатності здійснюється таким чином: перші п'ять днів сплачує застрахованій особі роботодавець, наступні – Пенсійний фонд. Наприклад, лист непрацездатності з категорією медичного висновку «Тимчасова непрацездатність внаслідок захворювання або травми, що не пов'язані з нещасним випадком на виробництві», буде сплачено роботодавцем (перші 5 днів), решта днів до одужання буде фінансована Пенсійним фондом України (надалі ПФУ). Листи непрацездатності з такими категоріями медичного висновку, як догляд за дитиною, догляд за хворим членом сім'ї, вагітність та пологи, то такий лист непрацездатності буде повністю профінансовано коштами ПФУ [1].

Таблиця 1

Джерела фінансування листків непрацездатності залежать від категорії листка непрацездатності (причини)

Тимчасова непрацездатність (загальне захворювання)	з 1-го по 5 день включно оплачується з коштів роботодавця. З 6-го дня за рахунок коштів ПФУ
Догляд за дитиною, догляд за хворим членом сім'ї	з 1-го дня за рахунок коштів ПФУ
Вагітність та пологи	з 1-го дня за рахунок коштів ПФУ
Виробнича травма або профзахворювання	з 1-го по 17 день включно оплачується з коштів роботодавця. З 18-го дня за рахунок коштів ПФУ

Джерело: згруповано авторами на основі [1].

Через повних сім днів після дати закриття е-лікарняного, роботодавець може розпочинати процедуру призначення матеріального забезпечення, формування заяви-розрахунку та її направлення ПФУ. В свою чергу, ПФУ має здійснювати таке фінансування протягом 3-х днів після надходження заяви-розрахунку, на підставі ч. 1 ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 1105- XIV.

Для оплати листів непрацездатності в бухгалтерію надається висновок (протокол) комісії (уповноваженого) з соціального страхування. Перелік членів комісії затверджується наказом керівника по підприємству. Бажано, щоб до складу комісії входили працівники, які знаються на питаннях законодавства про працю, наприклад, працівники відділу кадрів, бухгалтерії, які мають доступ до електронного кабінету страхувальника на вебпорталі ПФУ. Уповноважені особи перевіряють листок непрацездатності та виносять рішення у вигляді Протоколу, щодо його призначення або відмови в оплаті.

Для того, щоб сформувавши висновок щодо оплати листка непрацездатності, члени комісії беруть до уваги такі дані по застрахованій особі: загальний стаж роботи, стаж роботи за останні 12 місяців.

Після отримання протоку, затвердженого членами комісії (уповноваженим) з соціального страхування, працівники бухгалтерії здійснюють розрахунок лікарняного. На сьогодні в більшості випадків застосовуються е-лікарняні, тому ми розглянемо їх детальніше. Підставою для розрахунку лікарняного листка є статус листка непрацездатності «Готово для сплати». Такий статус листок непрацездатності набуває через 7 днів після свого закриття.

Таблиця 2

Приклад е-лікарняного

Номер листа непрацездатності	7777777-2003333222-1
Номер випадку непрацездатності	7777777
Дата відкриття	25.01.2024
Дата закриття	29.01.2024
Статус листа непрацездатності	Готово до сплати
РНОКПП ЗО	2525805250
ПІБ ЗО	КОРОЛЬ НіНА ВОЛОДИМИРІВНА
Ознака алкогольного/наркотичного сп'яніння	Ні
Позначка порушення режиму лікування	Ні
Дата порушення режиму лікування	
Вид порушення режиму лікування	
Причина непрацездатності	ТН внаслідок захворювання або травми, що не пов'язані з нещасним випадком на виробництві
Причина непрацездатності, встановлена ФСС	

Продовження таблиці 2

Категорія медичного висновку	Захворювання або травма загального характеру
Код за ЄДРПОУ медичного закладу	38383838
Найменування медичного закладу	Комунальне підприємство «Центр допомоги № 01»
Джерело	МОЗ

Джерело: сформовано авторами на основі [1].

Для здійснення розрахунків бухгалтер бере до уваги такі документи: листок непрацездатності, який містить інформацію про тимчасову непрацездатність застрахованої особи; довідки форми ОК-5, довідку про трудовий і страховий стаж; дані про розмір доходу застрахованої особи для визначення середньоденної допомоги (оборотно-сальдова відомість по рахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою», 663 «Розрахунки за іншими виплатами»); дані про перебування застрахованої особи у відпустці за свій рахунок за дні, які входять до розрахункового періоду. За необхідності – копії медичних документів чи інших документів (довідка МСЕК, довідка про наявність пільг тощо). Зібравши ці документи та інформацію, бухгалтерія може здійснювати розрахунок лікарняних та відображати дані операції в бухгалтерському обліку.

Основний принцип розрахунку полягає в тому, що допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується залежно від тривалості страхового стажу та середньої заробітної плати працівника:

- 50 % середньої зарплати – якщо стаж менше 3 років;
- 60 % середньої зарплати – якщо стаж від 3 до 5 років;
- 70 % середньої зарплати – якщо стаж від 5 до 8 років;

– 100 % середньої зарплати – якщо стаж більше 8 років або застрахована особа має пільгу незалежно від стажу [1].

На початку обчислення середньоденної зарплати необхідно визначити розрахунковий період, який братиме участь в розрахунку, спираючись на норми Постанови КМУ «Про обчислення середньоденної заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням» від 26.09.2001 р. № 1266 (надалі Постанова КМУ № 1266).

Таблиця 3

Способи визначення розрахункового періоду

Період, за який сплачено ЄСВ	Розрахунковий період
Більше ніж 12 календарних місяців	За останні 12 календарних місяців (повні, з першого до першого числа), що передують місяцю, в якому настав страховий випадок (пп. 7, 25 Постанови КМУ № 1266).
Менше 12 календарних місяців	За фактично відпрацьовані календарні місяці (повні, з першого до першого числа) (п. 26 Постанови КМУ № 1266).
Менше як календарний місяць	За фактично відпрацьований час (календарні дні) до настання страхового випадку (п. 27 Постанови КМУ № 1266).
Страховий випадок настав у перший день роботи або з поважних причин працівник не мав заробітку	немає розрахункового періоду, тому оклад ділемо 30,44, якщо оклад не встановлено, то розраховується з мінімальної заробітної плати, встановленої на день настання страхового випадку (п. 28 Постанови КМУ № 1266)

Джерело: сформовано авторами на основі [3].

Важливим моментом в розрахунку лікарняних є страховий стаж працівника за останні 12 місяців, що передують дню настання тимчасової непрацездатності. Якщо страховий стаж менше шести місяців, то працівник має право на лікарняні, які розраховані із розміру не більше мінімальної заробітної плати [3]. Інакше кажучи, на початку розрахунку бухгалтеру потрібно визначитися, якими обмеженнями слід керуватися: загальними чи спеціальними [6].

Для того, щоб розрахувати лікарняний, потрібно визначити середньоденну зарплату, керуючись Постановою КМУ № 1266, середньоденна зарплата обчислюється шляхом ділення нарахованої за розрахунковий період (12 календарних місяців) заробітної плати на кількість календарних днів, без урахування календарних днів, невідпрацьованих з поважних причин.

$$\text{Середньоденна допомога} = \frac{\text{Загальна сума заробітної плати у розрахунковому періоді}}{\text{Кількість календарних днів (без урахування днів невідпрцьованих з поважних причин)}} \times \text{Коефіцієнт страхового стажу}$$

Рис. 1. Формула для визначення середньоденної зарплати по тимчасовій непрацездатності

Після розрахунку середньоденної зарплати здійснюється розрахунок допомоги по тимчасовій непрацездатності.

$$\text{Сума лікарняних} = \text{Середньоденна допомога} \times \text{Кількість днів хвороби}$$

Рис. 2. Формула розрахунку суми виплат по лікарняному

Якщо застрахована особа перебувала на лікарняному більше п'яти календарних днів або відповідно до категорії медичного висновку виплата повністю підлягає за рахунок коштів Пенсійного фонду, то бухгалтер має скласти та подати через портал електронних послуг фонду Заяву-рахунок. Цей документ містить таку інформацію: реквізити спеціального рахунку страхувальника, на який мають надійти кошти; ініціали та код ППН застрахованої особи, якій нарахована виплата; реквізити листа непрацездатності, дані про стаж тощо.

Після отримання на спеціальний рахунок підприємства коштів від Пенсійного фонду страхувальник має здійснити виплату працівникові та відвітувати до фонду про виплату коштів протягом місяця. Для цього в Пенсійний фонд необхідно надати звіт «Повідомлення про виплату коштів застрахованим особам». Варто зазначити, що неподання такого звіту може бути приводом для позапланової перевірки ПФУ.

Наприклад, працівник перебуває у трудових відносинах з підприємством 10.01.2024 р. На період з 05.09.2024 р. по 19.09.2024 р. припадає тимчасова непрацездатність (хвороба загального характеру, 15 календарних днів). В розрахунковому періоді працівник перебував у відпустці без збереження зарплати 3 дні (поважні причини).

На початку розрахунку необхідно визначити розрахунковий період: лютий 2024 р. – серпень 2024 р. (7 місяців, 213 календарних днів). Заробітна плата за повних 7 місяців становить 180 000 грн.

Також варто порахувати загальний страховий стаж 6,5 років (70 %), дані про нього можна знайти в Довідці про трудовий і страховий стаж.

Відповідно до наведеного прикладу, сума середньоденної зарплати складе 600 грн. $(180000,00 / (213 - 3) \times 70 \%)$.

За умовою, категорія медичного висновку – загальне захворювання. Отже, перші 5 днів підлягають оплаті за рахунок підприємства в сумі 3000,00 грн.

Останні 10 днів хвороби підлягають оплаті за рахунок ПФУ в сумі 6000,00 грн.

В бухгалтерському обліку розрахунок лікарняних відображається в документі «Нарахування лікарняного», а відображення в обліку – документом «Нарахування заробітної плати працівникам».

Проведення, які мають місце в бухгалтерському обліку з наведеного прикладу розрахунку допомоги по тимчасовій непрацездатності, відображено в табл. 4.

Таблиця 4

Бухгалтерські проведення з обліку лікарняних

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Нараховано:			
за рахунок підприємства – оплата перших 5 днів	949	663	3000,00
за рахунок Пенсійного фонду України – усі дні починаючи з 6 дня	378	663	6000,00
єдиний соціальний внесок $(3000+6000 = 9000) \times 22 \%$	949	651	1980,00
Утримано:			
податок з доходів фізичних осіб $(9000 \times 18 \%)$	663	6411	1620,00

Продовження таблиці 4

військовий збір (9000x15 %)	663	642	135,00
Перераховано:			
податок з доходів фізичних осіб з суми оплати перших 5 днів хвороби (3000,00 x 18 %)	6411	311	540,00
військовий збір з суми оплати перших 5 днів хвороби (3000,00 x 15 %)	642	311	45,00
єдиний соціальний внесок з суми оплати перших 5 днів хвороби (3000,00 x 22 %)	651	311	660,00
оплату перших 5 днів хвороби на картку працівника (3000,00 – 540,00 – 45,00)	663	311	2415,00
Отримано від ПФУ допомогу по тимчасовій непрацездатності	315	378	9000,00
Перераховано з суми допомоги:			
податок з доходів фізичних осіб (6000,00 x 18 %)	6411	315	1080,00
військовий збір (6000,00 x 15 %)	642	315	90,00
єдиний соціальний внесок (6000,00 x 22 %)	651	311	1320,00
допомогу по тимчасовій непрацездатності на картку працівника (6000,00 – 1080,00 – 90,00)	663	315	4830,00

Джерело: сформовано авторами.

Витрати на виплату лікарняних листів належать до витрат на оплату праці. В аналітичному обліку вони відображаються як витрати на соціальне страхування. Нарахування лікарняних в бухгалтерському обліку відображається на субрахунку 663 «Розрахунки за іншими виплатами».

Висновки. Отже, листок непрацездатності є підставою для сплати грошових коштів застрахованій особі за період тимчасової непрацездатності. Проведене нами дослідження дозволило вивчити методичне забезпечення обліку листків непрацездатності, їх документального оформлення, розрахунку, нарахування та відображення в бухгалтерському обліку. Зокрема, для того, щоб розрахувати та виплатити лікарняні, підприємству (страхувальнику) необхідно затвердити наказом по підприємству комісію (уповноваженого) з соціального страхування; у разі наявності страхового випадку – членам комісії (уповноваженому) сформулювати висновок про призначення або відмову у фінансуванні та оформити у вигляді Протоколу. Надалі Протокол передається в бухгалтерію і є підставою для розрахунку допомоги по тимчасовій непрацездатності. Після проведення розрахунків, бухгалтер має скласти та подати через портал електронних послуг фонду Заяву-рахунок, якщо застрахована особа перебувала на лікарняному більше п'яти календарних днів або відповідно до категорії медичного висновку виплата повністю підлягає за рахунок коштів Пенсійного фонду. Після отримання коштів і виплати застрахованій особі бухгалтерія надає звіт «Повідомлення про виплату коштів застрахованим особам» до Пенсійного фонду.

Література:

1. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> > (2024, вересня 20).

On mandatory state social insurance: Law of Ukraine dated September 23, 1999 No. 1105-XIV. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> > [in Ukrainian] (20 September 2024).

2. Про затвердження Порядку організації ведення Електронного реєстру листків непрацездатності та надання інформації з нього : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 328. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2019-%D0%BF#Text> > (2024, вересня 21).

On the approval of the Procedure for the organization of keeping the Electronic Register of Incapacity for Work and providing information from it: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 17, 2019 No. 328. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2019-%D0%BF#Text> > [in Ukrainian] (21 September 2024).

3. Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 року № 1266. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF#Text> > (2024, вересня 22).

On the calculation of the average salary (income, financial support) for the calculation of payments under mandatory state social insurance: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 26, 2001 No. 1266. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF#Text> > [in Ukrainian] (22 September 2024).

4. Про затвердження Порядку видачі (формування) листків непрацездатності в Електронному реєстрі листків непрацездатності : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.06. 2021 № 1234. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-21#Text> > (2024, вересня 21).

On the approval of the Procedure for Issuing (forming) leaves of incapacity for work in the Electronic register of leaves of incapacity for work: Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 17.06. 2021 No. 1234. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-21#Text> > [in Ukrainian] (21 September 2024).

5. Інструкція про порядок заповнення листка непрацездатності : Інструкція МОЗ України від 03 листопада 2004 року № 532/274/136-oc/1406. < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04#Text> > (2024, вересня 20).

Instruction on the procedure for filling out a sick leave sheet: Instruction of the Ministry of Health of Ukraine dated November 3, 2004 No. 532/274/136-oc/1406. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04#Text>> [in Ukrainian] (20 September 2024).

6. Гороховець Ю. А. Актуальні питання оплати праці: посібник. Запоріжжя, Профі Принт, 2024. 192 с. (2024, вересня 20).

Gorohovets, Yu. A. Current issues of labor remuneration: manual. Zaporizhzhia, Profi Print, 2024. 192 p. [in Ukrainian] (20 September 2024).